

Synvinklar på ortnamn. Redigerad av *Kurt Zilliacus*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr. 454. Meddelanden från Folkkultursarkivet 1. Helsingfors, 1973.

De sidste 10-15 års nordiske stednavneforskning har i højere grad end tidligere været kendetegnet af diskussioner om forskningens metode og formål og om det dermed nøje sammenhængende spørgsmål om navnenes strukturering. Denne debat har i væsentlig grad været præget af den finlandssvenske stednavneforsker *Kurt Zilliacus*, som har redigeret den foreliggende bog.

De specielle synsvinkler, som fem finske stednavneforskere betragter stednavnene under her, kunne kaldes navnesemantiske, navneanalogiske og navnesociologiske.

Den *navnesemantiske* synsvinkel, som bogens redaktør anlægger i artiklen »Kulturen och namnskicket«, og som han også i tidligere skrifter har hævdet betydningen af, hviler på den indlysende rigtige forudsætning, at navnene skal studeres ud fra befolkningens, navngivernes synsvinkel. Stednavneforskeren må altså søge at sætte sig ind i navngivningssituationen, studere hvorledes navngiveren har udnyttet en bestemt slags navngivningsmotiver og hvorfor. Det gør det altså f. ex. ikke med at konstatere, at Sommerøen består af ordene sommer og ø. Navngiveren har med navnet villet angive, at det var en ø, der brugtes til kreaturgræsning om sommeren. Set i denne belysning bliver navnene kulturfænomener og stednavneforskning kulturforskning. Synspunktet er frugtbart, og kritikken mod den traditionelle stednavneforskings opdeling af navnestoffet ud fra videnskabelige synspunkter, der er fremmede for befolkningen (f. ex. kulturnavn over for naturnavn), er i nogen grad berettiget. Blot må det erindres, at det fortrinsvis lader sig praktisere, enten hvis navngivningen er så ny, at man har pålidelige direkte oplysninger om navngivningsmotivationen, eller, hvis dette ikke er tilfældet, når f. ex. terrænet er så uberørt og uforanderligt, at man direkte af lokalitetens udseende eller beliggenhed tør slutte sig til navngivningsmotivet. Det sidste er en almindelig situation i store dele af det nord- og østskandinaviske område, men en sjælden i Sydsandinavien.

At navngivning af lokaliteter ikke altid er udtryk for en spontan karakteristik af det pågældende sted, men undertiden kan være bundet af eksisterende navnemønstre i eller uden for det pågældende område, er en opfattelse, som de fleste stednavneforskere har. Men ingen har hævdet *navneanalogiens* betydning så konsekvent som den finske navneforsker *Eero Kiviniemi*, der til glæde for dem, som ikke læser finsk, i *Synvinklar* har refereret og suppleret resultater fra sin disputats (*Suomen partisiippinimistöä*): *Finske participialnavne*, 1971). De er af stor metodisk interesse. Konsekvenser bliver bl. a., at man ikke uden videre kan hævde, at et ord ikke har eksisteret i et område, fordi det ikke findes i områdets stednavne, også selv om de saglige forudsætninger for dets brug er til stede. Og omvendt, at det ikke er en given sag, at ord har forekommet på et sted, fordi de kan findes i områdets stednavne.

Sidste del af *Synvinklar* optages af tre parallelstudier af *navnesociologisk* karakter fra geografisk, også kulturgeografisk, forskellige dele af Finland. Det man her ønsker at undersøge er, hvorledes kendskabet til navneforrådet i en landsby fordeler sig på de forskellige befolkningsgrupper, og det gøres ved interviews

med 25 informanter i hvert område, udvalgt efter køn, alder, profession og socialt tilhørsforhold. Resultaterne, bl. a. at mænd og ældre personer i almindelighed kender flere navne end kvinder og yngre personer, at kendskabet til navne på nærmere liggende lokaliteter er større end kendskabet til navne på fjernereliggende, og at den erhvervsmæssige interesse for lokaliteterne er en afgørende faktor for bevarelsen af deres navne, er vel ikke overraskende for stednavneforskere, som er vant til at arbejde »i marken«. Men de hviler her på et mere eksakt grundlag. Det er altid mere betryggende at bygge på tal og procenter end på fornemmelser, omend det indtryk måske bliver tilbage, at det statistiske grundlag er noget spinkelt, hvad forfatterne iøvrigt ikke er blinde for.

Synvinklar på ortnamn, som indeholder yderligere et par bidrag, som ikke har kunnet finde omtale her, præsenterer ikke massive, materialetyngede undersøgelser af onomastiske problemer eller problemkomplekser. Og sådan har bogen heller ikke været tænkt. Der er tale om metodiske eksperimenter, som skulle være egnede til at fremkalde debat om, hvad stednavneforskere egentlig vil med deres videnskab, og hvorledes materialet bør gribes an. Som sådan vil bogen komme til at opfylde sit formål.

John Kousgård Sørensen

ALMINDELIG HISTORIE

Deutsche Historiker I-V, herausgegeben von *Hans-Ulrich Wehler*. Kleine Vandenhoeck-Reihe, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1971-72. 116 s. + 136 s. + 148 s. + 120 s. + 152 s.

Hans-Ulrich Wehler sætter i disse år sit præg på tysk historisk forskning gennem en række originale og provokerende økonomisk/strukturelt orienterede studier af Bismarcktiden og den wilhelminske periode, såvel som gennem en omfattende udgivervirksomhed. Til denne sidste hører også disse fem »små« bind. For små af omfang er de jo, til gengæld repræsenterer de et ambitiøst projekt: 30 yngre tyske historikere skriver en serie essays om tyske historikere fra Ranke til Kehr, fra Marx til Dehio.

Det er på alle måder et spændende projekt. Forfatterne spænder over et bredt spektrum af den yngre tyske forskergeneration, og valget af biograf synes alene sagligt, ikke ideologisk betinget. Vi får således en hel historikergenerations nuancerede vurdering af tidligere generationer og deres arbejde. For Wehler selv i det mindste er hensigten med udgivelsen klart erkendt: Før man kan effektuere et brud (som han personligt finder uundgåeligt) må man kende modstanderne, ellers kæmper man i blinde.

Udvalget af biograferede forfattere er iøvrigt ikke lige gennemskueligt. Noget står dog fast: Udgiveren har begrænset sig til afdøde personer, og til det han kalder »herausragende deutsche Historiker«, desuden er udvalget ikke snævert begrænset til universitetshistorikere, men medtager også »die grossen, nicht minder wesentlichen Ausenseiter«, hvad der naturligvis kun er et ekstra plus.